MIKKO KARHU
HTT, yliopisto-opettaja
Vaasan yliopisto

TUOMAS HONKANIEMI
HTT, yliopisto-opettaja
Vaasan yliopisto

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Näkökulmia utopioista ja dystopioista – maaseudun ja kaupungin väliset jännitteet Moren, Orwellin ja Huxleyn klassikko-teoksissa

https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.161944

Tutkimme artikkelissamme maaseudun ja kaupungin välistä suhdetta Thomas Moren, Aldous Huxleyn ja George Orwellin utopia- ja dystopiakirjallisuuden klassikkoteoksissa. Olemme kiinnostuneita siitä, miten näissä teoksissa kuvataan maaseudun ja kaupungin välistä – usein jännitteistäkin – vuorovaikutusta sekä kuinka nämä kuvaukset liittyvät ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin. Kirjallisuudessa tunnistetut maaseudun ja kaupungin suhteita kuvaavat jännitteet ovat yhä havaittavissa maaseutuyhteisöjen määritelmissä. Moren *Utopiassa* maaseudun ja kaupungin välinen yhteys kuvataan verkottuneena ja tasapainoisena, mikä muistuttaa neoendogeenistä näkökulmaa ja paikkaperustaisuutta. Huxleyn ja Orwellin dystopia-teoksissa maaseutu–kaupunki-dynamiikka on kaupunkikeskeinen ja hierarkkinen, ja maaseudun asema määritellään ulkoapäin. Utopia- ja dystopiakirjallisuus auttaa tunnistamaan maaseudusta ja kaupungista yleistäviä, mutta osittain todenperäisiäkin käsityksiä, joiden ymmärtäminen on tärkeää maaseudun ja kaupungin keskinäisriippuvuutta korostavissa jälkimoderneissa yhteiskunnissa. Siten tämä kirjallisuuslaji tarjoaa arvokkaita näkökulmia tulevaisuuskuvien ja paikallisyhteisöjen mahdollisuuksien tarkasteluun.

Asiasanat: maaseutu, kaupunki, utopia, dystopia, hermeneuttinen menetelmä

Maaseudun ja kaupungin välinen suhde on yksi pitkäaikaisimmista ja toistuvimmista jännitteistä länsimaisessa kulttuurissa ja kirjallisuudessa. Maaseutu ja kaupunki eivät ole vain fyysisiä ympäristöjä, vaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneita merkitysjärjestelmiä, jotka heijastavat yhteiskunnallisia arvoja, ideologioita ja historiallisia murroskohtia (Ortega 2022). Kirjallisuudessa maaseutu ja kaupunki esitetään toistuvasti vastinpareina, joiden kautta käsitellään muun muassa modernisaatiota, yhteisöllisyyttä, vieraantumista ja identiteettiä. Kirjallisuus ei ainoastaan heijasta näitä jännitteitä vaan myös tuottaa niitä. Fiktiivinen kirjallisuus kykenee rakentamaan tilallisia merkityksiä ja identiteettejä, jotka vaikuttavat ihmisten käsityksiin alueista ja yhteisöistä – toisinaan voimakkaammin kuin faktat (Waugh 1985; Ridanpää 2005). Suomalaisessa kirjallisuudessa Topelius, Lönnrot, Runeberg ja Kivi loivat kuvan kansallisesta identiteetistä, jossa maaseutu näyttäytyy rehellisyyden, ahkeruuden ja luonnonläheisyyden lähteenä (Tiitta 1994). Samalla syntyivät stereotypiat maaseudun karuudesta, harvasta asutuksesta ja konservatiivisuudesta (Pöllänen 2018).

Maailmanlaajuiset kriisit ja muutokset vaikuttavat maaseudun ja kaupungin välisiin suhteisiin sekä niiden tulkintoihin (ks. Ameel & Neuvonen 2016). Ilmastonmuutos, pandemiat, sodat, muuttoliikkeet sekä oikeistopopulismin ja nationalismin nousu ovat muokanneet yhteiskuntien sosiaalisia, ympäristöllisiä, taloudellisia ja poliittisia toimintaympäristöjä. Rakennemuutokset koetaan usein eri tavoin maaseudulla kuin kaupungeissa, ja niiden vaikutukset vaihtelevat paikallisesti. Globaalit muutokset ja niihin liittyvät tulevaisuusskenaariot ovat nostaneet maaseudun asemaa esiin uudella tavalla yhteiskunnallisessa keskustelussa ja asemoinnissa (Matthewman & Huppatz 2020; Lehtonen & Kotavara 2021; Malatzky & Smith 2022). Tässä mielessä utopioilla ja dystopioilla on käsitteinä paljon annettavaa etenkin maaseudun tulevaisuutta koskevaan keskusteluun.

Tarkastelemme artikkelissamme maaseutunäkökulmaa painottaen maaseudun ja kaupungin välisiä jännitteisiä suhteita kolmessa utopia- ja dystopiakirjallisuuden klassikkoteoksessa, jotka ovat Thomas Moren *Utopia,* Aldous Huxleyn *Uljas uusi maailma* ja George Orwellin *Vuonna 1984*. Varhaisia esimerkkejä on löydettävissä jo Moren *Utopiasta*, jossa kuvitteellisen saariyhteiskunnan keskuskaupunki ja sitä ympäröivät maaseutumaiset alueet heijastavat kirjoitusajankohdan yhteiskunnallisia huolia – kuten sotia, nälänhätiä ja löytöretkien synnyttämää maailman-

kuvan laajentumista (Boland 2008; Lakkala 2014). Myöhemmät dystopiateokset, kuten Huxleyn *Uljas uusi maailma* ja Orwellin *Vuonna 1984*, syntyivät konteksteissa, joissa kiihtyvä urbanisaatio, muuttoliike ja globalisaation ensi vaiheet herättivät huolta maaseudun asemasta ja sen kulttuurisesta merkityksestä (Gheran 2002; Lahtinen 2002).

Kuvitteellisia ihannepaikkoja ja niiden vastakohtia kuvaileva kirjallisuuslaji on yhteiskuntakriittistä sisältäen sekä kirjoitusaikakauteensa sidottuja että nykypäivään tietyin ehdoin vertailukelpoisia taiteellisia kannanottoja maaseudun ja kaupungin välisestä suhteesta (Tyner 2004; Luoto & Karhu 2018). Se kätkee sisäänsä maaseutua ja kaupunkeja leimaavia jännitteisiä käsityksiä, jotka eivät ole täysin totuudenmukaisia (Lahtinen 2002; Ridanpää 2005). Utopia- ja dystopiakirjallisuus on usein kaupunkikeskeisempää, koska tyypillisessä kirjallisuuslajin teoksessa kuvataan suuria valtioita ja kaupunkeja (Hytönen 2021), vaikka on olemassa myös kuvitteellisesti agraarisia utopioita (ks. Lahtinen 2002). Olemme kiinnostuneita siitä, millaiset ajattomat ja universaalit teemat, jotka voivat synnyttää sekä jännitteitä että yhteistyötä, vaikuttavat maaseudun ja kaupungin väliseen suhteeseen. Tarkastelemme sitä, miten nämä teemat ilmenevät valitsemissamme utopia- ja dystopiakirjallisuuden klassikkoteoksissa ja missä määrin niitä voidaan verrata nykytilanteeseen. Hahmotamme nämä teemat ja syvennämme niiden ymmärrystä hermeneuttisella tutkimusmenetelmällä. Valitsemamme menetelmän ohjaamana pohdimme kriittisesti teosten kuvauksia maaseudusta ja kaupungista. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia universaaleja ja keskeisiä jännitteitä maaseudun ja kaupungin välisessä suhteessa kuvataan tunnetuissa utopia- ja dystopiakirjallisuuden teoksissa *Utopia*, *Uljas uusi maailma* ja *Vuonna 1984*?
2. Miten näissä teoksissa esitetyt jännitteet vertautuvat maaseudun ja kaupungin välisiin suhteisiin nykyään?

Valitsimme *Utopian*, *Uljaan uuden maailman* ja *Vuonna 1984:*n artikkelimme aineistoksi, koska meitä kiinnostavat maaseudun ja kaupunkien välisessä suhteessa erityisesti tietyt ajattomat ja uudelleen toistuvat teemat, jotka voivat johtaa niin jännitteiseen kuin vastavuoroiseenkin yhteistyöhön maaseudun ja kaupungin välillä. Näiden teemojen ajattomuuden osoittamiseksi valitsimme utopia- ja dystopiakirjallisuuden varhaisia ja tärkeitä teoksia. Valitsemiemme teosten kuvaukset maaseudusta ja kaupungeista ovat välittyneet laajalle ja sisältävät yhtymäkohtia menneisyyden ja nykypäivän välillä. Emme pysty käsittelemään yhdessä

artikkelissa riittävän perehtyneesti monia kirjoja, joten pidämme kolmea teosta sopivana määränä. Vaikka tarkastelumme kohdistuu näihin klassikkoteoksiin, huomioimme mainintoina myös muiden vastaavanlaisten teosten panoksen maaseutu- ja kaupunkikeskusteluun tarkasteltuja teoksia esitellessämme.

Johdantoa seuraa tutkimusta taustoittava pääluku, jonka ensimmäinen alaluku käsittelee utopioiden ja dystopioiden tutkimusta. Tämän luvun tarkoitus on auttaa tunnistamaan maaseudun ja kaupunkien välisiä universaaleja ja ajattomia jännitteitä, sillä jännitteet usein perustuvat dikotomiseen kahtiajakoon (mm. Sargent 2010; Luoto & Karhu 2018). Tällaisessa kahtiajaossa maaseutu ja kaupunki saatetaan esittää kärjistävän erilaisina, vaikka todellisuudessa niiden välinen ero ei olisikaan jyrkkä. Ensimmäisen pääluvun toisessa alaluvussa esittelemme maaseudun ja kaupungin välisten suhteiden logiikkaa, joka toimii teoreettisena viitekehyksenä universaalien jännitteiden tunnistamiselle ja arvioimiselle nykyajan ja menneisyyden kontekstissa. Toisessa pääluvussa esittelemme tutkimuksen menetelmän ja tutkimusaineiston (tutkitut kirjateokset). Tämän jälkeen seuraa varsinainen analyysiluku, jonka jälkeen etenemme johtopäätöslukuun.

Tutkimuksen tausta

Utooppinen ja dystooppinen maaseutu

Utopialla on kaksoismerkitys; olematon paikka (*outopos*) ja onnellinen paikka (*eutopos*) (Levitas 2010; Lahtinen 2017). Utopia-sana ja sen kaksoismerkitykset tulivat tunnetuiksi tutkimastamme Moren *Utopia*-teoksesta. Näiden määritelmien yhdistelmänä utopia puolestaan sai tunnetuimman merkityksensä ihanteellisena paikkana (*the ideal place*) (Lahtinen 2002, 169–173; Sargent 2010; Levitas 2010). Utopian käsitteeseen liittyy myös vähemmän tunnettu termi ukronia (*uchronia*). Siinä missä utopian toinen merkitys viittaa "ei-paikkaan", ukronia tarkoittaa vastaavasti "ei-aikaa" – aikaa, jota ei ole tapahtunut tai joka on kuvitteellista ja ajatonta (Schmid 2018, 18–22). Dystopia (joskus myös antiutopia) tarkoittaa määritelmällisesti pahaa tai toivotonta paikkaa eli eräänlaista utopian ei-toivottua vastakuvaa (Moylan & Baccolini 2014, 134; Claeys 2016, 281). Dystopia on siis kuvitteellinen paikka, jossa pelätyt tapahtumat ovat toteutuneet (Jameson 2005; Sargent 2010; Claeys 2016). Utopiat ja dystopiat sijoittuvat menneisyyteen, tulevaisuuteen tai kuvaavat "ei-mis-

sään" sijaitsevaa ajatonta paikkaa (Luoto & Karhu 2018). Myös dystopialle on vastaava ajallisuutta korostava termi. Dyschronia viittaa häiriöön tai poikkeavuuteen ajan hahmottamisessa tai kokemisessa, esimerkiksi eletyn, menneen tai tulevan ajan kokemiseen kielteisenä (Schmid 2018, 22–24).

Utopia ja dystopia ovat ihanteellisia (utopia) tai vältettäviä (dystopia) paikkoja, jotka usein esitetään toivottavina tai kartettavina kuvitteellisina valtioina, yhteiskuntina, yhteisöinä tai muina yhteiselämän järjestäytymismuotoina (Lahtinen 2002; Lakkala 2014, 26–29). Moren teosta pidetään kuvitteellisia ihannepaikkoja kuvailevan utopiakirjallisuuden aloittajana, vaikka vuosisatoja aiemmin julkaistua Platonin *Valtiota* pidetään myös ehdokkaana ensimmäiseksi ihannevaltion kirjalliseksi kuvaukseksi (Lahtinen 2002; Jameson 2005; Levitas 2010). 1800- ja 1900-luvuilla utopia- ja dystopiakirjallisuudesta muotoutui kaunokirjallisuuden tyylilaji, johon utopian ja dystopian välinen vastakkainasettelu vahvasti perustuu (Jameson 2005). Dystopiakirjallisuuden tarkoitus on kritisoida utopiakirjallisuutta satiirisesti (Jameson 2005, 23). Dystopia yleistyi kielenkäytössä 1800-luvulla, jolloin John Stuart Mill viittasi sillä epäonnistuneisiin poliittisiin ideaaleihin, jotka aiheuttavat enemmän haittaa kuin hyötyjä (Sargent 2010; Claeys 2016).

Utopioiden ja dystopioiden kiintoisa piirre on molempien toteutumattomuus (Luoto & Karhu 2018, 116). Utopiat ja dystopiat eivät siis toteudu, mutta niitä käytetään kanavoimaan alue- ja paikallisyhteisöjen pelkoja ja toiveita. Dystopioilla kritisoidaan hyväntahtoisia suunnitelmia maailman parantamiseksi ja varoitetaan näiden suunnitelmien taipumuksesta johtaa entistä ikävämpiin seurauksiin (Levitas 2010; Claeys 2016, 283). Dystopioiden yhtenä tarkoituksena pidetään sitä, että ne varoittavat vaaroista siinä missä utopia osoittaa mahdollisuuden (Levitas 2010; Sargent 2010, 6). Utopioita on luonnehdittu "toivon maantieteen" välineiksi (Harvey 2000), joilla viestitetään toiveita kehitettäessä alueita ja paikkoja. Dystopioista on keskusteltu *pelon maantieteenä,* josta esimerkkinä on käytetty ankarasti valvottuja ja väkivallan uhan määrittämiä paikkoja (Koskela 1994).

Maaseutuidylli (*rural idyll*) edustaa utooppista tulkintaa maaseudusta. Käsitteellä viitataan tutkimus- ja kaunokirjallisuuden tapaan tulkita maaseutua tavoiteltuna paikkana, jossa vallitsevat perinteiset agraariyhteisöjen arvot, ahkeruus, rauhaisa, luonnonmukainen, yhteisöllinen ja yksinkertainen elämäntyyli (Williams 1973; Bell 2005; Woods 2011).

Maaseutuidylli on kiireisen ja juurettoman kaupungin vastakohta, jossa on irtauduttu arjen haasteista. Idyllinen maaseutu liittyy nostalgiseen ja romantisoituun mielikuvaan maaseudusta. Maaseutumielikuvia on tuotettu visuaalisesti ja kulttuurisidonnaisesti kirjallisuudessa, taiteessa sekä mediassa (Shucksmith 2018; Sutherland 2020; Warburton 2023). Maaseutuidyllin dystooppisena vastakohtana voidaan pitää paheellista kaupunkia (*the evil city*), jonka muodostumiseen niin ikään kaunokirjallisuus ja muu taide ovat vaikuttaneet (mm. Williams 1973; Ingle 1979).

Nykyiset maaseutuyhteisöt haastavat maaseutuidyllin stereotyyppistä maaseutukuvaa maaseudun kulttuurisesta, sosiaalisesta ja tilallisesta jäsentymisestä (Browne 2011; Lennon & Berg 2022). Esimerkiksi ekoyhteisöjä on kutsuttu utopiayhteisöiksi, koska niiden asukkaita yhdistää valtavirrasta poikkeava aate- ja arvomaailma (Sargent 2010; Sargisson & Sargent 2017). Ensimmäiset vaihtoehtoiset yhteisöt ammensivatkin ideoita toimintaansa Moren *Utopiasta* (ks. Peltoniemi 2024). Suomalaiset rakensivat 1900-luvulla ympäri maailmaa lukuisia muun muassa sosialismiin, luonnonsuojeluun ja uskonnollisuuteen perustuvia utopiayhteisöjä, jotka usein sijaitsivat maaseutumaisella syrjäseudulla ja joista valtaosa ei kestänyt sosiaalisia, taloudellisia tai muunlaisia haasteita (Peltoniemi 2024). Vastaavanlaiset ennen suljetut ja rajatut yhteisöt ovat nykyään usein avoimempia ja monipaikkaisia, ja niiden toiminnassa korostuvat maaseudun ja kaupungin väliset verkostomaiset suhteet (Lennon & Berg 2022, 304).

Maaseudun ja kaupungin välinen suhde

Maaseutu ja kaupunki ovat käsitteinä niin yleisiä, että niistä puhutaan arjessa usein yksinkertaistaen. Ne sisältävät monia paikallisesti rakentuneita todellisuuksia eivätkä ole maantieteellisinä ilmiöinä staattisia vaan jatkuvassa verkostomaisessa vuorovaikutuksessa toisiinsa (Hyyryläinen 2021, 13–15). Tutkimuskirjallisuudessa tunnistetaan maaseudun ja kaupungin suhteisiin liittyvä vastakkainasettelu. Länsimaisessa kulttuurissa korostuu usein kaupunkimaisuus haluttuna, kun taas maaseutumaisuutta voidaan kuvata jopa halventavasti (Rosenqvist 2006, 260; Luca ym. 2023). Kaupunkielämä esitetään mediassa ja arkipuheessa maaseudun myönteisenä vastakohtana sekä asumisen ja elämisen normina (Hämeenaho 2012). Kaupungistuminen näyttää niin läpitunkevalta, ettei sille ole uskottavaa vaihtoehtoa (Hyyryläinen 2021, 20). Maaseutu on lei-

mattu sivustaseuraajaksi ja "hiipuvien mahdollisuuksien periferiaksi" (Hyyryläinen & Ryynänen 2018, 28), joka on jäänyt jälkeen globaalin talouden kehityksestä (Lichter & Johnson 2023).

Maaseutualueiden haasteet tunnetaan laajasti (Erlandsen & Svendsen 2023, 202), ja maaseudun määrittely on saanut näkökulmasta riippuen anti-idyllisiä ja dystooppisia sävyjä. Väestön väheneminen, köyhyys, poliittinen ja hallinnollinen sivuun jääminen sekä kokemus yhteiskunnallisesta ulkopuolisuudesta ovat vaikuttaneet niin kutsuttuun "alueiden kostoon", joka ilmenee muun muassa oikeistopopulismin vahvistumisena ja paikallisyhteisöjen sulkeutuneisuutena (Rodríguez-Pose 2018; Hjort 2023; Willett 2023). Esimerkiksi maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin saatetaan suhtautua maaseudulla ennakkoluuloisesti, sillä heidän koetaan uhkaavan paikallisyhteisön asemaa, yhtenäisyyttä ja turvallisuuden tunnetta. Maaseutuyhteisöjen sulkeutuneisuus sekä halu säilyttää koettu etninen tai kulttuurinen yhtenäisyys voivat lisätä ennakkoluuloisuutta ja vastarintaa erilaisuutta kohtaan. Tutkimuskirjallisuudessa ilmiötä on kuvattu myös niin sanotuksi "maaseudun rasismiksi" (*rural racism*) (Välimaa 2021, 8).

Kaupunkeihin liitetään maaseutua myönteisempiä merkityksiä, kuten vapaus, itsensä toteuttaminen ja suvaitsevaisuus (Tuitjer 2016; Warburton 2023). Niihin liittyy myös vallan käsite, sillä kaupungit ovat uskonnollisia, kaupallisia ja poliittisia keskuksia. Tämä on antanut niille valta-aseman suhteessa maaseutuun ja sen elintapoihin (Joutsivuo & Kekäläinen 2005; Hyyryläinen 2021). Kaupungistuminen kytkeytyy korkeaan tuottavuuteen sekä tarpeeseen ohjata ja hallita. Tämä korostaa kaupungin roolia järjestyksen ja voimankäytön keskuksena, jossa sääntöjen noudattaminen on valvotumpaa kuin maaseudulla (Loikkanen & Laakso 2016; Hyyryläinen 2021, 18; Hyyryläinen & Schmidt-Thomé 2021).

Vastakkainasettelusta huolimatta maaseudun ja kaupungin välisiä suhteita on lähestytty maaseutututkimuksessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa lähtökohtaisesti vastavuoroisina ja verkostomaisina (Hämeenaho 2012; Eriksson 2015; Kanner & Hyyryläinen 2021, 60). Digitalisaatio ja monipaikkaisen asumisen yleistyminen etenkin länsimaissa ovat tasoittaneet aluekehitystä sekä yhdistäneet maaseutua ja kaupunkia toisiinsa. Työnteon joustavuus on lisännyt maaseudun ja kaupungin välistä verkostomaista vuorovaikutusta, ja maaseudun kytkeytyminen globaaleihin verkostoihin on tärkeä osa maaseudun elinvoimaisuutta (Tuitjer & Küpper

2022). Maaseudun arvostus näkyi etenkin koronapandemian aikana, jolloin monet kaupunkilaiset hakivat maaseudulta turvaa, rauhaa ja pakopaikkaa (Malatzky ym. 2020, 2). Vapaa-ajan asuminen on muuttanut maaseutua elämys- ja kulutusperäiseksi sekä kasvattanut "mökkikuntien" elinvoimaa, palvelurakennetta ja sosiaalista kestävyyttä (Rantanen 2021; 2023; Pitkänen & Strandell 2018). Maaseutumaisuutta näkyy nykypäivän kaupungeissakin esimerkiksi viljelypalstojen, parvekepuutarhojen tai julkisten saunojen suosiossa.

Kotimaisessa kontekstissa yksi tapa tarkastella maaseudun ja kaupungin välistä suhdetta on jäsentää sitä kolmen alue- ja yhteiskuntajärjestelmää kuvaavan ideaalityypin avulla, jotka ovat: 1) hierarkkinen tyyppi, 2) mosaiikkinen tyyppi ja 3) verkostomainen tyyppi (Vartiainen 2016).

Hierarkkinen tyyppi korostaa kasvukeskuksia ja kaupunkikeskeisyyttä sekä tunnistaa valtasuhteita alueiden välillä. Hierarkkisessa tyypissä osa paikoista on tärkeämmässä asemassa kuin toiset. Kehittäminen kasvukeskusten ja menestyvien alueiden ehdoilla voi kuitenkin johtaa edellä mainittuun "alueiden kostoon", poliittisen populismin ja nationalismin kasvuun sekä paikallisyhteisöjen sulkeutumiseen (Rodríguez-Pose 2018). Hierarkkinen tyyppi perustuu eksogeeniseen kehittämiseen, joka painottaa kaupunkien ja maaseutualueiden suhdetta ulkoisten tekijöiden synnyttäminä riippuvuuksina. Näkökulma oli Suomessa yleinen 1970-luvun loppuun saakka, jolloin maaseutu samaistettiin alkutuotantoon. Eksogeeninen kehittäminen etenee ylhäältä alas, ja paikallisyhteisöt nähdään osallistamisen ja tasa-arvon sijaan kehittämiskohteina (Hyyryläinen ym. 2011, 21).

Paikallisyhteisöjen merkityksen tunnistavan *mosaiikkisen tyypin* lähtökohtana on kaupunkikeskeisen kehittämisfilosofian kritiikki. (Vartiainen 2016). Kulttuurimaantieteen tunnetuksi tekemä ajatus paikkojen ja alueiden ainutlaatuisuudesta on tässä tyypissä vahva. Monimuotoisuus sitoutuu kokonaisuuteen, joka muodostuu kunkin alueen ominaisuuksista, kuten luonnosta, kulttuurista, tuotantorakenteesta, perinteistä ja mahdollisuuksista (Katajamäki & Kaikkonen 1991). Tämä tyyppi nojaa endogeeniseen eli sisäsyntyiseen kehittämiseen, joka maaseutukontekstissa korostaa monimuotoisuutta, alueperustaisuutta sekä paikallisia voimavaroja ja yhteisöllisyyttä.

Kolmanneksi Vartiainen (2016) nostaa esille ajatuksen verkostoista hierarkioiden ja vertikaalisten suhteiden vastakohtina. *Verkostomainen tyyppi* pyrkii yhdistämään hierarkkista ja mosaiikkimaista käsitystä toi-

siinsa sekä vähentämään niiden välistä vastakkainasettelua. Verkostomaiseen tulkintaan kytkeytyy ajatus neoendogeenisyydestä, jossa edellä mainitut ekso- ja endogeeniset tekijät yhdistyvät (Hyyryläinen ym. 2011). Siinä paikallisten ongelmien ja voimavarojen tulkinta asetetaan osaksi laajempaa ja globaalimpaa kokonaiskuvaa. Aluekehittäminen perustuu neoendogeenisyydessä sekä sisäisiin että ylipaikallisiin verkostoihin. Maaseudun ja kaupungin välinen vuorovaikutus, muuttovirrat sekä teknologisten innovaatioiden mahdollistama ihmisten ja ideoiden liikkuminen ovat esimerkkejä alueiden ja paikkojen välisistä verkostoista. Maaseudulla asuu yhä useammin ihmisiä eri taustoista, ja alueiden toimijat ovat verkottuneet monitahoisesti (Vartiainen 2016, 179–182). Verkostoilla on tärkeä merkitys maaseutualueiden ainutlaatuisuuden ja elinvoiman ylläpitämisessä ja pitovoimassa, sillä alueiden sisäiset yhteydet eivät yksistään takaa paikkojen ja alueiden elinvoimaisuutta (Luoto & Karhu 2018).

Aineisto ja menetelmä

Aineistona utopia- ja dystopia-teokset suhteessa maaseutuun ja kaupunkeihin

Metafiktion eli kuvitteellisen ja reaalisen maailman välisen liukuvan suhteen teorian mukaan kirjoitettu fiktio ei ole "pelkkää fiktiota" (Osborne 1988; Ridanpää 2005, 21). Fiktio saa vaikutteita eletyn elämän paikoista ja alueista, kuten niiden historiasta, arvoista ja tapahtumista, sekä niiden merkitysrakenteita tuottavilta toimijoilta (Brosseau 1994, 340). Fiktiivisyys puolestaan vaikuttaa vastavuoroisesti elettyyn elämään kritisoimalla sen hetkisiä olosuhteita ja siten innostamalla parantamaan niitä (Waugh 1985). Fiktio kytkeytyy aina menneeseen ja nykyiseen aineelliseen ja sosiaaliseen todellisuuteen (Andersson & Saunders 2015). Tutkitut teokset heijastavat kirjailijoiden aikakausisidonnaisia käsityksiä maaseudusta ja kaupungeista sekä heidän omia tulkintojaan. Näin ne osallistuvat nykyisten kaupunki- ja maaseutukäsitysten rakentumiseen yhdessä instituutioiden ja arjen tulkintojen kanssa.

Utopia- ja dystopiakirjallisuudessa kuvattu maaseutu voi kritisoida, varoittaa, herätellä ja muistuttaa (vrt. Jameson 2005). *Utopia* (1516), *Uljas uusi maailma* (1932) ja *Vuonna 1984* (1949) ovat osoittaneetkin kaunokirjallisuuden vaikutuksen vallitseviin olosuhteisiin (Levitas 2010).

Ne arvostelevat puutteita, kriisejä ja epäoikeudenmukaista vallankäyttöä (Lakkala 2014, 26–28). Utopia- ja dystopiakirjallisuus voi kätkeä agendan, jolla pyritään vaikuttamaan todellisuuden valtarakenteisiin (Olwig 1981; Tyner 2004, 145). Orwellin ja Huxleyn teosten aiheuttaman kritiikin uskotaan heikentäneen totalitaristisia valtioita (Rai 1990). *Utopian* tulkinta sosialistisen valtion kuvauksena innosti varhaista sosialismia 1500-luvulla (Itkonen-Kaila 1998, 11).

Kaunokirjallisesti esitettyyn maaseutuun ja kaupunkeihin ovat vaikuttaneet historialliset valtakunnat, valtiot ja yhteisöt. J. R. R. Tolkienin *Taru Sormusten Herrassa* kuvatun maaseudun uskotaan saaneen vaikutteita englantilaisen maaseudun romantisoinnista (Curry 2004; Korver 2019). Tunnettu maaseutua arvostava utopiakirjallisuuden teos on James Harringtonin vuonna 1656 julkaisema *Commonwealth of Oceana* (Lahtinen 2002). Siinä kuvaavaan valtiota, jota hallitaan silloisen maaseutuelämän arvojen mukaisesti. Maaseudun ja kaupungin suhteesta käydään laajoja tieteellisiä ja arkisia keskusteluja, joissa toistuvat universaalit vastakkainasettelut (Luoto & Karhu 2018). Niistä tärkeimpiä paikannamme tutkimiemme kirjateosten sisällöstä. Moniin 1900-luvun utopia- ja dystopiateoksiin, joita Huxleyn ja Orwellin kirjat edustavat, uskotaan välittyneen huoli maaseudun tulevaisuudesta teollistumisen ja mekaanisuutta ihailevan maailmankuvan voimistuessa (Gheran 2018).

Utopia julkaistiin vuonna 1516, jota määrittivät sääty-yhteiskunnan luokkajännitteet (ks. Sargent 2010; Luoto & Karhu 2018). Moren teos herätti kohua, koska hän arvosteli yläsäätyjä vallanhimosta ja haluttomuudesta kehittää yhteiskuntaa (Itkonen-Kaila 1998, 12–15). Kirjan saariyhteisössä keskiaikaiset vitsaukset, kuten nälänhätä, sodat ja eriarvoisuus, ovat poissa. Utopiaa onkin pidetty sosialistisen valtion ja hyvinvointivaltion varhaisena mallina. Saari on Moren mielikuvitusta, mutta se on esitetty todellisena. Fransiskaanimunkki Tommaso Campanellan *Aurinkokaupungissa* (1623) esitetään *Utopiaa* muistuttava kristillisten arvojen määrittelemä ihannevaltiokuvaus (Lahtinen 2002). Vastaavanlaisia teoksia ovat Francis Baconin *Uusi Atlantis*, tarkasti suunniteltu saarivaltio, jota hallitaan Moren teoksesta poiketen tieteen johdolla (Lahtinen 2002). Utopian uskotaan kuvaavan hyvää kaupunkia (*the good city*) tai jumalan kaupunkia (*city of God*) (Goodey 1970; Sullivan 1983). Utopiasta on kaupunkikeskeisiäkin tulkintoja (Sullivan 1983), joiden mukaan teoksessa esitetty maaseutu on tarkoitettu ainoastaan ravinnontuottamiseen ja kaupungit sivistyksen, sotavoiman, politiikan ja kaupankäynnin järjestä-

miseen. Moren teoksessa kuvailtua ihannevaltiota on verrattu myös utooppiseen suunnitteluun (mm. Lakkala 2017), jonka tarkoituksena on suunnitella yhteiskunta täydelliseksi.

Huxleyn *Uljas uusi maailma* sijoittuu tulevaisuuden Lontooseen, maailmanvaltion keskukseen, joka on syntynyt globaalin sodan jälkeen. Romaani heijastaa 1930-luvun suurlaman ja maailmansodan jälkeistä ilmapiiriä. Sen dystooppinen ydin on geenimuokkaus, jonka avulla ihmiset ohjelmoidaan hierarkkisiin luokkiin (Lahtinen 2002). Kulutukseen, viihteeseen ja huumeeseen nojaava valtio ylläpitää kansalaisten tyytyväisyyttä. Teos kritisoi ajatusta siitä, että tiede ja poliittinen ohjaus voivat tuottaa ihanteellisen yhteiskunnan (Balasopoulos 2006). Huxley uskoi tieteen – erityisesti geeniteknologian – voivan ohjata yhteiskuntaa, mikä johtaisi hierarkkisiin valtioihin (Frost 2006; Gheran 2018). Vaikka teos on satiirinen, se nostaa esiin huolia mekanistisen valtion ja porvarillisen kapitalismin seurauksista, erityisesti suurkaupunkien muuttumisesta näiden arvojen mukaisiksi "hirviöiksi" (Gheran 2018, 98–99).

Orwellin *Vuonna 1984* on synkkä vastalause sosialististen ihannevaltioiden totalitarismille (Kumar 2003; Tyner 2004). Romaani ilmestyi kylmän sodan kynnyksellä, jolloin neuvostodiktatuuria pelättiin. Sen tapahtumat sijoittuvat Lontooseen, joka on osa valvontayhteiskuntana toimivaa Oceaniaa. Myyttisen Isoveljen johtama Puolue hallitsee kansalaisiaan tiukasti (Lahtinen 2002). Päähenkilö Winston Smith vastustaa Puoluetta, mutta toivo on lähes mennyttä (Balasopoulos 2006). Orwellin pettymys sosialismiin näkyy teoksessa, joka varoittaa etenkin mekanistisen valtion ja sosialistisen ideologian liitosta – uhasta, jonka hän näki johtavan hirviömäisiin, totalitaarisiin kaupunkeihin (Tyner 2004; Gheran 2018, 98–99).

Näissä klassikoissa kuvataan kaupunkeja, maaseutua ja niiden suhdetta riittävän selkeästi, sillä nämä aluekäsitykset olivat muotoutumassa kunkin teoksen aikakaudella. *Utopia* on kirjoitettu vuosisatoja aiemmin kuin kaksi muuta teosta, joiden julkaisemisen välillä on aikaa 17 vuotta. Maaseutu ja kaupunki on saatettu ymmärtää eri tavalla keskiajalla ja 1900-luvulla. Kaupungistuminen oli alkutekijöissään keskiajalla, jolloin maaseutuväestö oli kaupunkiväestöä huomattavasti suurempi (ks. Goodey 1970). Keskiajan esivaltioissakin kaupungeiksi kuitenkin jo erottuivat sellaiset alueet, jotka olivat tiettyjen säätyjen (esim. aatelisto, papisto, porvaristo), kaupankäynnin ja väestökeskittymän alueita verrattuna alkeellisen maatalouden ja talonpoikien asuttamaan maaseutuun (Goodey

1970). Orwellin ja Huxleyn kirjojen julkaisuaikana 1930-luvulta 1940-luvun lopulle maaseutu oli vielä melko agraarista, mutta maatalous alkoi muuttua tehomaataloudeksi. Maaseutuun suhtauduttiin romanttisempana vastakohtana kaupungeille, vaikka lama-ajat ja muuttoliike kaupunkeihin aiheuttivat maaseututyöttömyyttä. Kaupunkien teollistuminen oli jo pitkällä, ja modernisaatio alkoi edetä (Williams 1973, 43–44, 281–282).

More kuvaa paikoittain yksityiskohtaisesti kuvitteellisen saariyhteisön maaseutualueita (More 2007, 63–65, 92–93). *Utopiassa* erotellaan maaseutumaiset ja esikaupunkimaiset alueet toisistaan kuvailemalla, millaisia alueita sijaitsee keskiajan kaupunkeja usein ympäröineiden suojamuurien ulkopuolella. Moren tarkoitus kritisoida keskiaikaisia valtarakenteita ja kuvata onnellinen paikka ulottuu *Utopiassa* kuvailtuun maaseutuun. Hänen tiedetään olleen (Lahtinen 2002) huolissaan orjuutetusta talonpoikaissäädystä, jolla ei ollut valtaa vaikuttaa esimerkiksi ankaraan verotukseen. More kuvaileekin oletetusti köyhälistölle ja maaorjille idyllisempää maaseutua. *Utopialla* on kaupunkien kehittämisen kannaltakin kiintoisa tausta. More näki keskiajan Lontoossa likaisuutta ja rikollisuutta (Jones 2001). Hänen pyrkimyksenään on esittää ihanneyhteiskunta, joka on vähentänyt etenkin kaupungeissa sijainneissa kuningashoveissa harjoitettua keskiajan aateliseliitin valtaa (Sullivan 1983).

Huxleyn ja Orwellin klassikkoteokset ovat eräitä tunnetuimpia dystopioita. *Uljas uusi maailma* kuvailee kaupungistunutta suurvaltiota satojen vuosien päässä. Futuristisessa teoksessa kuvataan maaseudun asemaa huipputeknologian ja -tieteen hallitsemassa yhdenmukaistetussa dystooppisessa suurvaltiossa suurkaupunkikeskeisen kulttuurin ehdoilla (Balasopoulos 2006; Kumar 2006). Teoksessa kuvataan suurkaupunkien ulkopuolista alkuperäiskansan heimoaluetta ja maaseutualueisiin vaikuttavia poliittisia asetuksia. *Vuonna 1984*:n maaseutukuvaukset kytkeytyvät tarkoitukseen kritisoida totalitaristista valtiota ohjaavaa sotaisaa aatemaailmaa. Teoksen julkaisuaikana kaupungistuminen kiihtyi. Suurkaupungit johtivat teollisuutta, politiikkaa, hallintoa ja propagandaa sekä olivat olennaisia sotamenestyksessä (Rai 1990; Kumar 2003). Suurkaupunkien ulkopuolisia alueita kuvataan riittävästi tulkintojen tekemiseksi. Teoksen päähenkilö matkustaa suur-Lontoon ulkopuolelle ja uneksii paikoista, joilla on maaseutuun liitettyjä myönteisiä ominaisuuksia. Jevgeni Zamjatin *Me* ja Suzanne Collinsin *Nälkäpeli* ovat esimerkkejä kaupunkien ja maaseudun suhdetta jokseenkin samankaltaisesti kuvaavista dystopia-teoksista.

Hermeneuttinen menetelmä

Käytämme kirjallisuudentutkimuksessa ja yhteiskuntatieteissä tunnettua hermeneuttista menetelmää, joka mahdollistaa tekstien tulkinnan artikkelimme tarkoitusta palvelevasti. Hermeneutiikka tutkii, miten ihmiset ymmärtävät tekstejä, puhetta, kulttuurisia ilmiöitä tai toisia ihmisiä (Osborne 2006; Ödman 2007). Hermeneuttinen menetelmä keskittyy erityisesti tekstien, merkitysten ja ymmärtämisen prosessin tulkintaan (Osborne 2006). Tämän menetelmän käyttämistä havainnollistetaan hermeneuttisella kehällä (kuvio 1). Hermeneuttinen kehä kuvaa ymmärryksen kehittymistä tutkittavasta aiheesta (Osborne 2006). Ennakkokäsitykset (esiymmärrys) vaikuttavat kaikkeen tulkintaan (esim. teksti, ilmiö, kulttuuri). Ennakkokäsitysten ohjaamana tutkija tulkitsee yksittäisosia, mikä puolestaan muokkaa kokonaisuuden ymmärtämistä. Kehittynyt ymmärrys kokonaisuudesta taas muokkaa ennakkokäsityksiämme. Tämä prosessi toistuu syklisesti, ja jokaisella kierroksella ymmärrys syvenee.

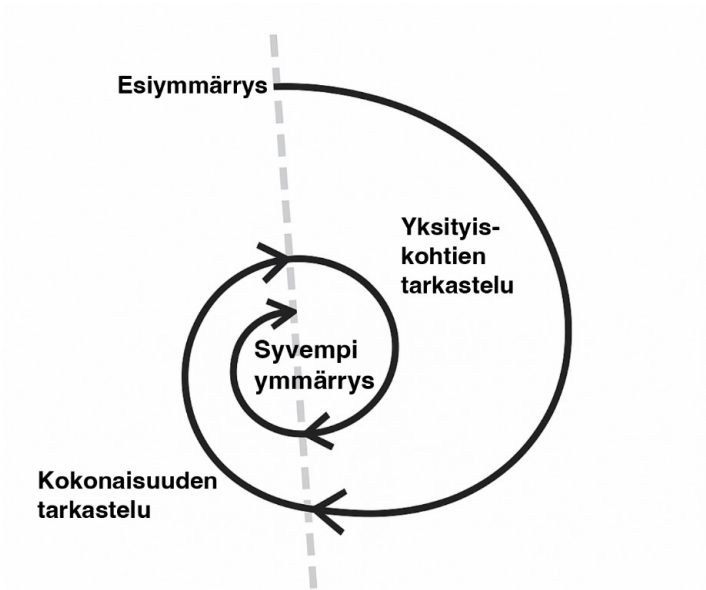

Kuvio 1. Hermeneuttinen kehä (suomennettu ja muokattu lähteestä Ödman 2007).

Esiymmärrystä muovasivat tutkijoiden toisiaan täydentävät asiantuntemukset: toisella on tuntemus tarkastelluista teoksista, toisella puolestaan maaseutututkimuksen kentästä. Näistä lähtökohdista muodostimme esiymmärryksen silmäilemällä teosten sisältöä yleisesti ja keskustelemalla siitä, millaisia arkisia ja tieteellisiä maaseudun ja kaupunkien väliseen

suhteeseen liittyviä teemoja näissä teoksissa mahdollisesti saatetaan kuvata. Maaseudun ja kaupungin välisiä suhteita leimaavat ajattomat ja pysyvät teemat vahvistuivat jokaiselle lukukerralla.

Siirryimme hermeneuttisen kehän yksityiskohtien tarkasteluun perehtymällä tutkittaviin teoksiin lukemalla ne läpi ja poimimalla teoksista sitaatteja, jotka liittyivät maaseudun ja kaupunkien väliseen suhteeseen. Tiedostimme teosten fiktioluonteen ja ajallisen etäisyyden nykyajasta. Luimme teokset vielä kertaalleen läpi siinä vaiheessa, kun tavoittelimme laajempaa ymmärrystä kokonaisuudesta. Tällöin sijoitimme havaintomme laajempaan kontekstiin ja tarkastelimme niitä suhteessa nykyajan maaseutukeskustelussa esillä olleisiin ilmiöihin. Toistimme hermeneuttisen kehän kertaalleen nähdäksemme, muuttuuko aiempien vaiheiden aikana muodostunut käsityksemme teoksissa kuvatusta maaseudun ja kaupunkien välisestä suhteesta ja sen yhteydestä nykyajan maaseutututkimukseen.

Utopia- ja dystopiateosten maaseutuanalyysi

Hyveellinen maaseutu ja paheelliset kaupungit?

Käsitys maaseudusta hyveellisenä ja kaupungeista paheellisina on saanut vaikutteita ajalta, jolloin perinteiset länsimaiset arvot, kuten kristillisyys ja ydinperhemalli, olivat vahvoilla (ks. esim. Williams 1973). Kristillinen käsitys tasa-arvosta on vahvassa yhteydessä maaseutuidylliin (ks. Ingle 1979; Bell 2005; Warburton 2023).

Katolilaismunkkinakin toimineen Moren kuvaamassa saariyhteisössä kristilliset hyveet näkyvät siten, että maaseudun asukkaat viettävät yksinkertaista ja yhteisöllistä elämää, jossa arvostetaan kohtuullisuutta ja työmoraalia. Maaseudulla asuvaa, työskentelevää ja perinteisiä sukupuolirooleja vaalivaa maaseutuväestöä luonnehditaan ahkeraksi, rehelliseksi ja paheettomaksi; uhkapelit, päihteet ja riidat ovat heille tuntemattomia. More ei kuvaa kaupunkilaisia varsinaisesti paheellisina, mutta tunnistaa paheiden potentiaalin vahvemmaksi kaupunkielämän viettelysten ympärillä. Näin ollen maaseutuelämää arvostetaan moraalisella mittapuulla korkeammalle, koska maaseudun raskas elämä pitää maalaiset poissa paheista.

> Everyone may follow his trade diligently [...] The people are industrious, none can endure more labor [...] there are no taverns, no alehouses, nor stews among them [...] wives serve their husbands, and children their parents [...] They [kaupunkilaiset] do not so much as know dice, or any such foolish and mischievous games. (More 2007, 75, 119, 92, 84)

Maaseudun utooppisen hyveellisyyden kuvaamiseen ovat voineet vaikuttaa Moren kokemukset kaupungeissa, joissa hän havaitsi paheita, rikollisuutta, köyhyyttä ja retuperälle jätettyä kaupungin puhtaanapitoa (ks. esim. Jones 2001). Hän kuvaa myös niin kutsuttua "hyvää kaupunkia" (Goodey 1970), joka näkyy etenkin kaupungin vastuullisena huolenpitona. More jättää ehkä tarkoituksellisesti huomioimatta monet maaseudun keskiaikaisessa todellisuudessa ilmentyneet dystooppiset piirteet, kuten korkean kuolleisuuden ja vaivalloisen elämän.

> Their buildings are good, and are so uniform that a whole side of a street looks like one house. [...] They cultivate their gardens with great care. (More 2007, 34)

Orwellin teoksessa mielikuva "pahasta kaupungista" (Gheran 2018) on erityisen vahva, koska Oceaniaa hallitseva Puolue kontrolloi kaupunkeja pääkaupungin ollessa käskyjä toimeenpanevan keskusvallan päämaja. Myös maaseutua kuvataan ajoittain paheellisena, mutta tätä käsitystä levitetään lähinnä Puolueen valta-aseman vahvistamiseksi. Puolue pyrkii luomaan maaseudusta mielikuvaa paheellisena paikkana, jonne lainvalvonta ei ulotu yhtä tehokkaasti ja jossa rikollinen toiminta on yleisempää. Paheellisiin kaupunkeihin on kytkettävissä Orwellin teoksesta kuuluisaksi tullut kaksoisajattelu (*doublethink*), joka sallii yhtäaikaisen totuudenmukaisuuden ja valheellisuuden, mikä rehottaa Puolueen valvomissa kaupungeissa.

> ...afternoon with 'in-laws' in the country, and, as they freely explained to Winston, to get hold of a little blackmarket butter. You could not assume that you were safer in the country than in London. There were no telescreens, of course. [...] DOUBLETHINK means the power of holding two contradictory beliefs in one's mind simultaneously. (Orwell 2008, 151, 148)

Tarinan päähenkilö kokee elämän maaseudulla autuaammaksi kuin Lontoon suurkaupungissa nimittäen maaseutua vertauskuvallisesti kultaiseksi paikaksi (vrt. englantilaisen maaseudun romantisointi, Frost 2006; Gheran 2018). Orwell jättää mahdollisesti tarkoituksellisesti mainitsematta, että englantilainen maaseutukin, jota hän romantisoi kultaiseksi paikaksi, kärsi alkavasta rakennemuutoksista jo 1900-luvulla. Muutos tarkoitti maaseutualueiden kasvanutta työttömyyttä ja autioitumista,

mikä lisää taipumusta paheellisuuteen, kuten rikollisuuteen, maaseudullakin. Senkin Orwell jättää mainitsematta, että maaseudulla voi esiintyä poliittista tai muunlaista radikalismia.

> That's right, there is a stream. It's at the edge of the next field, actually. There are fish in it, great big ones. You can watch them lying in the pools under the willow trees, waving their tails. It's the Golden Country! (Orwell 2008, 155)

Huxleyn teoksessa mielikuva teollistuvan 1900-luvun vahvistamasta käsityksestä "pahasta kaupungista" (ks. myös Williams 1973; Gheran 2018) on vahva. Tämä ilmenee siten, että kapitalistis-mekanistis-tieteellisesti johdetuilta suurkaupungeilta puuttuu moraali. Suurkaupungeissa sijaitsevissa ja valtio-ohjatuissa kasvatuslaitoksissa tuotetaan liukuhihnalta kansalaisia määräämällä heidät elinikäisiin sosiaaliluokkiin. Maailmankansalaisten asema yhteiskunnassa määräytyy suurkaupungeissa. Moraaliton kaupunki onnistuu kuitenkin luomaan maaseudullekin tietynlaisia stabiileja olosuhteita, kuten työpaikkoja, ja jonkinlaista moraalista arvopohjaa, joskaan ei maalaisten mielipidettä kysymällä.

> Central London Hatchery and Conditioning Centre [...] All conditioning aims at that: making people like their unescapable social destiny [...] conditioning aims at that: making people like their unescapable social destiny. [...] we condition them to love all country sports. At the same time, we see to it that all country sports shall entail the use of elaborate apparatus. So that they consume manufactured articles as well as transport. (Huxley 2002, 5, 31, 8, 13)

Luonnollinen maaseutu ja keinotekoiset kaupungit?

Maaseutuidylli on vaikuttanut siihen, että kaupungit on leimattu keinotekoisiksi ja maaseutu luonnolliseksi. Maaseutu mielletään puhtaaksi ja luonnolliseksi. Näkemykset kaupunkien keinotekoisuudesta liittyvät kaupunkien ahtaaseen asumiseen sekä liikenteeseen, suuriin rakennuksiin ja kiireiseen arkeen (ks. esim. Woods 2011).

Utopiassa saariyhteisöä korostaa keskiajan talonpojille tyypillinen elämä lähempänä luontoa, vaikka tämä luontosuhde on alkeellisen maatalouden ja agraarisyhteiskunnan sanelema välttämättömyys. *Utopiassa* kuvataan piirteitä, jotka muistuttavat nykypäivän kestävää maaseutua – kuten luonnonvaroja säästävä maanviljely ja luonnon arvostaminen moraalisesti ja filosofisesti perusteltuna arvona. Saarelaisten kerrotaan arvostavan luontoa maaseudun lisäksi myös kaupungeissa, jopa itseisarvona. Tästä huolimatta saaren kaupungeissa on enemmän "keinotekoisuutta"

eli ihmisen rakentamaa ympäristöä, kuten linnoituksia. Nämä ovat keinotekoisia siksi, että ne edustavat järjen ja suunnittelun tuotoksia ja ovat rakenteeltaan identtisiä.

> Agriculture is that which is so universally understood among them [...]they sow much more and breed more cattle than are necessary for their consumption, and they give that overplus of which they make no use to their neighbours [...] There are fifty-four cities all large and well built, the manners, customs, and laws of which are the same [...] it is their opinion that Nature, as an indulgent parent, has freely given us all the best things in great abundance, such as water and earth [...] The town is compassed with a high and thick wall in which there are many towers and forts (More 2007, 184, 69)

Vuonna 1984 luonnehtii maaseutua voimaannuttavaksi, romanttiseksi ja luonnonläheiseksi elinpaikaksi – näin lähestytään maaseutuidylliä (ks. Woods 2011). Romantisointi liittyy jälleen Orwellille tutun englantilaisen maaseudun 1900-luvulla kohtaamaan uhkaan teollistuvien kaupunkien paineessa (Gheran 2018). Päähenkilö kuvitteleekin maaseudun utopiaksi, jossa Puolueen tyrannia on loppunut ja maailma vapautunut diktatuureista. Kaupunkien keinotekoisuutta korostetaan kuvaamalla valtavan kokoisia kaupunkirakennelmia vastakohtana kasvillisuutta pursuavalle, aurinkoiselle ja avaralle maaseudulle.

> A landscape I've seen sometimes in a dream. [...] he was sitting among enormous glorious, sunlit ruins, with his mother, with Julia, with O'Brien – not doing anything, merely sitting in the sun, talking of peaceful things. The sweetness of the air and the greenness of the leaves [...] The Ministry of Truth contained, it was said, three thousand rooms above ground level [...] Scattered about London there were just three other buildings of similar appearance and size. (Orwell 2008, 155, 347)

Orwellin klassikossa kaupungeissa hyödynnetään tehokkaammin teknologiaa kansalaisvalvontaan, mikä tekee kaupungeista keinotekoisemman tuntuisia. Maaseutua kuvataan heikommin valvotuksi alueeksi. Tämä houkuttelee etsimään maaseudulta pakopaikkaa kurinpidolta. Maaseudulla yksityisyydestä voi nauttia vapaammin kuin kaupungeissa. Maaseutu kuvataan puhtaaksi, kauniiksi ja luonnolliseksi, kun taas kaupungeissa on ahdasta ja likaista (ks. Malatzky ym. 2020). Kaupunkien valvonta voimistui Orwellin kokemana sota-aikana, jolloin maaseutu saattoikin tuntua pakopaikalta militaristiselta kontrollilta.

> Isn't this a splendid hide-out? I found it when I got lost on a community hike. [...] The sweetness of the air and the greenness of the leaves [...] the May sunshine had made him feel dirty and etiolated, a creature indoors, with the sooty dust of London. (Orwell 2008, 160, 150–152)

Uljaassa uudessa maailmassa suurkaupungit kuvataan valtavien rakennusten täyttämänä, keinotekoisena ympäristönä, jossa luonto on alistettu teknologialle ja kontrollille. Ihmiset elävät steriileissä ja koneellistetuissa tiloissa tuotannon, kulutuksen ja viihteen parissa. Maailmanvaltion hallintoon kuuluva maaseutukin on keinotekoistettu muokkaamalla siitä tarkoituksellisesti kontrolloitu alue, eräänlainen taloudellista voittoa tavoitteleva perinnemuseo turisteille. Maailmanvaltiossa on myös maaseutualueita, jotka on määrätty alkuperäiskansojen reservaateiksi. Ne kuvataan alkukantaisina, kaoottisina ja luonnonmukaisina paikkoina, joissa eletään ilman teknologiaa. Reservaatit toimivat kontrastina kaupunkien järjestelmälle ja tarjoavat näkymän siihen, mitä yhteiskunta on jättänyt taakse.

> A single sixty-story building in Fleet Street. We prefer to keep a third of the population on the land. [...] savage reservation is a place which, owing to unfavourable climatic or geological conditions, or poverty of natural resources, has not been worth the expense of civilizing [...] A love of nature keeps no factories busy. It was decided to abolish the love of nature [...] The problem was to find an economically sounder reason for consuming transport than an affection for primroses and landscapes. (Huxley 2002, 69, 75, 17, 123, 46, 35)

Suurkaupungeissa maailmankansalaiset on tarkoituksellisesti vieraannutettu luonnosta, jotta luonnosta nauttiminen ei häiritsisi talouskasvua (vrt. Pöllänen 2018; Shucksmith 2018). *Uljaan uuden maailman* tieteellisesti johdettu suurvaltakaan ei kuitenkaan pysty poistamaan viehätystä maaseutua ja luontoa kohtaan. Suurkaupungeissa ei kohdata luontoa suoraan, mutta ne sisältävät luonnon jäljitelmiä ihmisen primitiivisistä heimolaistavoista.

Edistykselliset kaupungit ja taantumuksellinen maaseutu?

Kaupungit mielletään usein progressiivisiksi ja maaseutu konservatiiviseksi, millä voidaan viitata siihen, että kaupungeilla on suuremmat taloudelliset resurssit, monipuolisemmat palvelut ja edistyksellisempää teknologista osaamista. Maaseudun rooli edistyksessä on usein jäänyt sivuun, sillä edistyksen käsite on perinteisesti yhdistetty kaupungistumiseen. Yhteiskunnallisessa keskustelussa maaseutu on leimattu epämoderniksi ja "hiipuvien mahdollisuuksien periferiaksi" (Hyyryläinen & Ryynänen 2018, 28; ks. esim. Lichter & Johnson 2023).

Utopian kaupunkien edistyksellisyys ilmenee siten, että kaupungeissa on palveluita, kaupankäyntiä, instituutioita ja rakennuksia, joita ei ole maaseudulla joko lainkaan tai niitä on vähemmän. More kuitenkin kuvailee maaseutua edistyneemmäksi kuin se todellisuudessa oli keskiajalla. Maaseutu on kytketty kaupunkeihin kulkuyhteyksillä ja yhteistyösuhteilla, minkä vuoksi mikään alue ei jää eristyksiin. Jokainen kaupunki on vastuussa maaseutualueensa kehittämisestä. Kaupunkiväestön ja maaseutuväestön välillä ei ole jyrkkiä eroja, vaan ne ovat osa yhteistyöjärjestelmää. More siis selkeästi korostaa kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutuksen tärkeyttä ainakin siten, että niitä ei tule erottaa toisistaan niin jyrkästi kuin keskiajalla saatettiin joissain kuningaskunnissa ajatella (ks. esim. Hyyryläinen 2021, 13–15).

> None of their cities may contain above six thousand families, besides those of the country around it [...] in the middle of each (town) there is a market-place [...] belonging to every town four hospitals [...] there are great halls [...] priests are thirteen in every town [...] the most remote are not so far distant but that a man can go on foot in one day from it to that which lies next to it" (More 2007, 82, 90, 84–86)

Suurkaupunkeja kuvataan Huxleyn ja Orwellin teoksissa edistyksellisinä: ne ovat miljoonien asukkaiden, suurteollisuuden, pilvenpiirtäjien, liikenteen sekä median ja viihteen keskuksia. Nämä kuvaukset ovat voineet saada vaikutteita teosten julkaisuaikaan kiihtyneestä kaupungistumisesta (Boland 2002). Kuvaukset muistuttavat näkemyksiä kaupungeista sivilisaation keskeisten pyrkimysten ja arvojen ilmaisuna (Joutsivuo & Kekäläinen 2005; Hyyryläinen 2021).

> The majestic buildings [...] three hundred and twenty meters of white Carrara-surrogate [...] Bureaux of Propaganda and the College of Emotional Engineering were housed in a sixty-story building. [...] the departure of one of the light monorail trains. (Huxley 2002, 167, 49, 53, 44)

Oceanian poliittista valtaa hallitseva Puolue väheksyy maaseutua, koska vahvat armeijat edellyttävät suurkaupunkien tuotantokapasiteettia. Orwell kuvaa kaupungit synkkinä, lähes totaalisen valvottuina ja epäinhimillisinä ympäristöinä, jotka kuitenkin merkitsevät korkeinta edistystä Oceaniaa hallitsevalle diktatuurille. Orwell sisällyttää tarinaansa runsaasti kuvauksia kaupunkien sisäisestä ja epätasaisesta kehityksestä esimerkiksi Puolue-eliitin asuinalueiden ja työväen asuinalueiden kontrastimaisena erona.

> Return to the agricultural past was not a practicable solution. [...] any country which remained industrially backward was helpless in a military sense. [...] The Ministry of Truth was startlingly different from any other object [...] luxuries that he does enjoy set him in a different world from a member of the Outer Party, and the members of the Outer Party have a similar advantage with the submerged masses. [...] huge block of flats, the richness and spaciousness. (Orwell 2008, 6, 242, 212, 265, 240)

Syrjäseudut ja maaseutualueet ovat Oceanian alimman sosiaaliluokan, työväen, asuttamia alueita. Oceanian maaseutu kuvataan alikehittyneemmäksi kuin työväen asuinalueet kaupungeissa. Myös maaseutututkimuksessa on esitetty huomio, että kaupungeissa maaseutua on pidetty ajoittain alempiarvoisena (Hyyryläinen & Ryynänen 2018). Oceanian maaseudun vähäpätöisyyttä kuvaa sekin, että lainvalvonta ei ole siellä yhtä tehokasta kuin kaupungeissa.

> The train was full of proles [...] a single enormous family, ranging from a toothless great-grandmother to a month-old baby [...] to spend an afternoon with 'in-laws' in the country [...] the proles were natural inferiors who must be kept in subjection. It was not necessary to know much [...] you could not assume that you were safer in the country than in London. There were no telescreens, of course. (Orwell 2008, 148–149)

Kaupunkien hallitseva rooli ja maaseudun alisteinen asema?

Kaupungit ovat poliittisia ja hallinnollisia keskuksia. Hallinto, armeija ja poliittiset instituutiot sekä keskitetty infrastruktuuri, koulutuslaitokset, tutkimuskeskukset ja mediayhtiö ja muut yhteiskunnallisesti näkyvät ja vaikutusvaltaiset toimijat sijaitsevat suurimmaksi osaksi kaupungeissa (ks. esim. Hyyryläinen 2021, 18; Hyyryläinen & Schmidt-Thomé 2021). Tämä teema korostuu erityisesti Huxleyn ja Orwellin teoksissa. Heidän aikanaan kaupungit olivat kasvaneet voimakkaasti, etenkin Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Pääkaupungit toimivat jo valtioiden poliittisina ja taloudellisina keskuksina, mikä näkyi kartoissa, arkkitehtuurissa, julkisessa keskustelussa ja mediassa ja vauhditti modernisaatiota (ks. esim. Hyyryläinen 2021, 17).

Viitteitä kaupungeista vallan keskittyminä näkyy myös Moren teoksessa, vaikka sen kirjoittamisaikana vallitsi vielä esivaltiollinen ajanjakso (vrt. Lahtinen 2002). *Utopian* saariyhteisössä on 54 suurta ja yhtenäistä kaupunkia. Keskellä saarta sijaitsevaa pääkaupunkia kuvataan suurimmaksi, loistokkaimmaksi sekä hallinnolliseksi ja symboliseksi keskukseksi. Suo-

jamuurien ympäröimien kaupunkien ulkopuolella on kaupunkien hallintopiiriin kuuluvia alueita, joilla elää periytyviä maaseutuammatteja harjoittavia omavaraisia perheitä.

> There are fifty-four cities all large and well built, the manners, customs, and laws of which are the same [...] none is as proper as Amaurot; [...] for that is the chief town of the island, being situated near the center of it [...] The town is compassed with a high and thick wall [...] The jurisdiction of every city extends at least twenty miles [...] over all the country, farmhouses, which are well contrived and furnished [...] agriculture is common [...] masonry, smith's work, or carpenter's work [...] Every family makes their own clothes [...] The same trade generally passed down from father to son. (More 2007, 63, 67–68, 64, 74–75)

Utopiassa kaupunkien väkilukua ja laajenemista säädellään tarkoituksenmukaisin käytännöin. Tämä muistuttaa jossain määrin nykypäivän aluepolitiikkaa, jossa kehityseroja pyritään tasapainottamaan tukemalla maaseutua. Liikatuotantoa jaetaan niille saaren alueille, jotka kärsivät alituotannosta. Saarella on jopa laki, joka velvoittaa kaupungit ja maaseudun vaihtamaan asukkaita keskenään tietyksi ajaksi ja joka kieltää kaupunkeja laajentumasta liikaa.

> They know exactly how much corn will serve every town and all that tract of country which belongs to it, yet they sow much more and breed more cattle than are necessary for their consumption and give that overplus to their neighbors. [...] "No town desires to enlarge its bounds [...] but lest any city should become either too great, or by any accident be dispeopled, provision is made that none of their cities may contain above six thousand families, besides those of the country around it. [...] (More 2007, 64, 66, 82, 92)

Kaupunkilaiset ja maalaiset tutustuvat toistensa elämäntapoihin ja ovat velvollisia auttamaan toisiaan. Nämä toimenpiteet eivät ole täysin verrannollisia nykypäivän kaupunkien ja maaseudun kehityseroja tasapainottaviin poliittisiin tavoitteisiin, mutta More vihjaili samankaltaisesta tarpeesta olemalla huolissaan maaseudun ja sen asukkaiden sivuuttamisesta (vrt. Osborne 1988; Itkonen-Kaila 1998; Jones 2001). Vahvaksi voimasuhteiden tasapainottamiseksi kaupunkien ja maaseudun välillä on tulkittavissa myös se, että maaseudun perheet saavat valita edunvalvojan, joka on mukana saarta koskevassa päätöksenteossa. More halusi saada syrjäalueiden äänen paremmin kuuluviin feodaaliyhteiskunnassa (ks. Itkonen-Kaila 1998).

> Inhabitants are sent, by turns, from the cities to dwell in them [...] When the time of harvest comes, the magistrates in the country send to those in the towns [...] Thirty families choose every year a magistrate, who was anciently called the

> Syphogrant [...] when anything of great importance is set on foot, it is sent to the Syphogrants who, after they have communicated it to the families that belong to their divisions, make report to the senate. (More 2007, 64, 66, 82, 92,72)

Huxleyn teoksessa kuvataan hierarkkisia suurkaupunkikeskuksia (*centre*) sekä pienten kaupunkien ja maaseudun muodostamia alakeskuksia (*sub-centre*). Maailmanvaltion luokkayhteiskunnan ylimmälle eliitille, alfa-luokalle, alakeskuksissa elämistä pidetään kauheana kohtalona. Alfa-luokkaa edustavat maailmanohjaajat (*world controllers*) symboloivat Huxleyn uskomusta, jonka mukaan tulevaisuuden valtioita hallitaan kuten yrityksiä, joiden toimitusjohtajia maailmanohjaajat vastaavat. Maailmanohjaajat vaikuttavat lähinnä suukaupungeissa. Tässä kuvauksessa ilmenee maaseutututkimuksessa kritisoitu kaupunkien valta-asema suhteessa maaseutuun (vrt. Shucksmith 2018; Hyyryläinen 2021). Kaupungit ovat paitsi hallintovallan myös media- ja yritysvallan suvereeneja keskittymiä.

> I propose forthwith to apply for his transfer to a Sub-Centre of the lowest order [...] as far as possible removed from any important Centre of population. [...] The various Bureaux of Propaganda and the College of Emotional Engineering [...] But the stamp of the World Controller's Office was at the head of the paper and the signature of Mustapha Mond. (Huxley 2002, 101)

Maailmanvaltio on jalostanut kansalaiset kuluttamaan maaseutukulttuuria ja säilyttämään maaseutu asuttuna, mikä muistuttaa kaupallisia keinoja maaseudun elävöittämiseksi (Luoto & Karhu 2018; Hyyryläinen 2021). Huxley kuitenkin paljastaa maaseudun elävöittämisen eliitin keinoksi ruokkia suurvallan taloutta. Maaseudulla on vain talousarvoa, mutta itsearvo siltä puuttuu. Maaseudun rooli määritellään suurkaupunkien ehdoilla (vrt. Luca ym. 2023). Väestö jalostetaan jopa inhoamaan maaseutua (vrt. vastakkainasettelu, ks. Kanner & Hyyryläinen 2021).

> But simultaneously we condition them to love all country sports. [...] to make them want to go out into the country [...] We condition the masses to hate the country [...] it was essential that they keep on going to the country, even though they hated it. (Huxley 2002, 153–154, 17)

Orwellin teoksessakin suurkaupunkien merkitystä korostetaan johtokeskuksina. Lontoon suvereenissa suurkaupungissa sosialistinen yksipuoluehallitus hallitsee koko Suurvallan valtapiiriä.

> London, chief city of Airstrip One [...] the general structure of Oceanic society. At the apex of the pyramid comes Big Brother [...] Below the Inner Party comes the Outer Party [...] Below that come the dumb masses, 'the proles. (Orwell 2008, 5, 234, 262–263)

Orwell kuvailee maaseutua vastarinnaksi. Toivo paremmasta tulevaisuudesta lepää työväenluokassa, joka elää osin maaseudulla ja säilyttää yhteyden menneisyyteen ja inhimillisyyteen. Proletariaatti ja maaseutualueet kuvataan passiivisiksi, koska alistetun asemansa vuoksi niiltä puuttuu tahtoa nousta vastarintaan.

> If there was hope, it MUST lie in the proles, because only there in those swarming disregarded masses, 85 per cent of the population of Oceania, could the force to destroy the Party ever be generated. (Orwell 2008, 105)

Johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli: Millaisia universaaleja ja keskeisiä jännitteitä maaseudun ja kaupungin välisessä suhteessa kuvataan tunnetuissa utopia- ja dystopiakirjallisuuden teoksissa *Utopia*, *Uljas uusi maailma* ja *Vuonna 1984*? Havaitsimme klassikkoteoksista neljä kaupunkien ja maaseudun suhdetta määrittävää jännitteistä teemaa: 1) Hyveellinen maaseutu ja paheelliset kaupungit? 2) Luonnollinen maaseutu ja keinotekoiset kaupungit? 3) Edistykselliset kaupungit ja taantumuksellinen maaseutu? 4) Kaupunkien hallitseva rooli ja maaseudun alisteinen asema? Tietyn ehdoin nämä jännitteet voidaan yhdistää tutkimuksen ja päätöksenteon aluekehittämismalleihin. Kysymysmerkit jännitteiden perässä viittaavat monitulkintaisuuteen – ne ovat samanaikaisesti pelkistettyjä ja mustavalkoisia stereotypioita, mutta samalla ne pitävät sisällään paitsi tarkastelluista teoksista myös eletystä arkielämästä ja maaseutututkimuksesta esiin nousseita huomioita, tulkintoja ja kokemuksia maaseudun ja kaupungin välisestä suhteesta.

Uljas uusi maailma suhtautuu maaseutuun lähinnä välinearvona ja *Vuonna 1984* lähes pelkkänä joutomaana. Nämä dystopiat toimivat varoituksina siitä, mitä kaupunkien hegemoninen kasvu voi aiheuttaa maaseudulle. Molemmissa maaseutu on metropolien alistama, mikä muistuttaa hierarkkista ja eksogeenista mallia (ks. Vartiainen 2016). *Utopia*, näistä teoksista iäkkäin, idealisoi maaseutua ja esittää, että kaupunkien ja maaseudun suhde voi olla toinen toistaan palveleva ja tasapainoinen. Kuvattu suhde muistuttaa neoendogeenistä lähestymistapaa (ks. Vartiainen 2016), jossa paikallisuus nähdään sekä itseisarvona että valtiollisesti hyödyllisenä.

Jännite hyveellisen maaseudun ja paheellisen kaupungin välillä on nykyisin muuttunut. Uskontojen, aatteiden ja kulttuurien sekoittuessa

selkeät moraaliset jaot ovat hämärtyneet. Moraalinen harmaa alue määrittää sekä maaseutua että kaupunkia, mutta ei niin jyrkästi kuin Orwellin ja Huxleyn dystopioissa. Maaseudun perinteet voivat yhä olla vahvempia maaseudulla, mutta ne leviävät myös kaupunkeihin, ja toisaalta urbaanit elämäntavat kulkeutuvat jälkiteollisessa ja digitalisoituneessa maailmassa maaseudulle.

Ajatus maaseudusta luonnollisena ja kaupungista keinotekoisena on yhä osin pätevä, sillä maaseutu tuottaa ruokaa ja tarjoaa puhtaampaa ilmaa, tilaa ja rauhaa. Luonnollisuuden ja keinotekoisuuden rajat kuitenkin hämärtyvät: kaupungit pyrkivät palauttamaan luontoa rakenteisiinsa (esim. viherkatot, viljely, puistot), mikä kertoo luonnon puuttumisen ongelmallisuudesta – aivan kuten Huxleyn ja Orwellin maailmoissa. Maaseutu nähdään aitouden, rauhan ja ekologisuuden symbolina, mutta samalla se kaupallistuu esimerkiksi luontomatkailun kautta. Toisaalta globaalien kriisien edetessä maaseutu voi tarjota turvallisemman elinympäristön. Utooppinen maaseutuidylli saattaa näyttäytyä tulevaisuuden tavoitteena monelle kaupunkilaiselle.

Käsitys edistyksellisistä kaupungeista ja taantumuksellisesta maaseudusta elää yhä, jos edistys ymmärretään teknologisena ja tieteellisenä kehityksenä. Maaseutualueetkin voivat kuitenkin erikoistua korkeatasoiseen teknologiaan ja innovaatioihin. Kaupungit puolestaan ovat omaksuneet positiivisesti tulkittuja maaseutumaisia piirteitä, kuten yhteisöllisyyttä ja paikallisuutta korostavia elämäntapoja. Huxleyn ja Orwellin teoksissa kuvattu kaupungin hallitseva asema ja maaseudun alisteisuus on kuitenkin edelleen havaittavissa. Valta ja vauraus ovat keskittyneet globaalilla tasolla suurkaupunkeihin, jotka ovat valtioiden taloudellisia keskuksia. Tämä on johtanut nykyisessä kilpailuyhteiskunnassa konservatiivisten arvojen ja poliittisten asenteiden voimistumiseen etenkin maaseudulla ja pienissä kaupungeissa (ks. Rodríguez-Pose 2018).

Toinen tutkimuskysymyksemme oli: Miten näissä teoksissa esitetyt jännitteet vertautuvat maaseudun ja kaupungin välisiin suhteisiin nykyään? Tarkasteltujen klassikkoteosten perusteella voidaan todeta, että fiktiivisetkin kuvaukset heijastavat kaupunkien ja maaseudun välisten suhteiden ajattomia jännitteitä. Tämä viittaa jännitteiden universaaliuteen: ne ovat läsnä lähes kaikissa sivilisaatioissa. Näiden tunnistaminen voi auttaa myös nykyisessä aluekehittämisessä. Nykypäivän maaseutu kantaa sekä utooppisia että dystooppisia merkityksiä. Toivottava tulevaisuudenkuva voisi muistuttaa *Utopian* kuvaamaa vahvaa vuorovaikutusta, jossa sisä-

syntyiset ja verkostomaiset tekijät yhdistyvät. Esimerkiksi etätyö ja vapaa-ajan asuminen ovat jo nyt esimerkkejä maaseudun ja kaupungin verkostomaisesta vuorovaikutuksesta.

Artikkelissa kuvaamamme neljä jännitettä osoittavat, että kaupungit ja maaseutu ovat keskinäisessä riippuvuussuhteessa. Jokaisessa kaupungissa on hieman maaseutua ja jokaisessa maaseudussa hieman kaupunkia. Täten jaottelu ei ole todellisuudessa niin jyrkkä kuin analysoiduissa teoksissa esitetään. Reaalimaailmassa molemmat todellisuudet lainaavat toisiltaan vaikutteita ja ideoita, eli ne eivät ole maantieteellisinä ilmiöinä staattisia (ks. esim. Hyyryläinen 2021). Tämä liukuva näkökulma on olennainen tekijä etenkin paikkaperustaisessa aluekehittämisessä, jossa paikkoja kehitetään sulkeutuneisuuden sijaan verkostomaisesti, niiden omista lähtökohdistaan käsin ja hyödyntäen niin paikan fyysisiä, sosiaalisia, taloudellisia kuin kulttuurillisiakin arvoja (Luoto & Virkkala 2017).

Utooppisten ja dystooppisten elementtien tunnistaminen on tärkeää erityisesti nykyisten kriisien aikakaudella. Jälkimoderneissa yhteiskunnissa koetut muutokset ja kehitykset, kuten sodat, pandemiat, teknologiset harppaukset ja digitalisaatio, ovat korostaneet maaseudun ja kaupungin välistä keskinäisriippuvuutta ja verkostomaista kanssakäymistä, mutta myös niiden eroavaisuuksia. Maaseudun paikallisyhteisöjen ja toimijoiden liikkuvuus sekä kyky toimia monipaikkaisesti ja tehdä etätöitä ovat parantuneet, vaikka maaseudulla on tapahtunut epäsuotuisia muutoksia, kuten väestön vanheneminen ja muuttotappiot. Tulevat tutkimukset voisivat tarkastella tarkemmin maaseudun tulevaisuuskuvia utopiakirjallisuuden kautta. Fiktiivinen kirjallisuus voi tarjota arvokkaita näkökulmia paikallisyhteisöjen ja alueiden tulevaisuuskuvien muotoiluun.

Kirjallisuus

Ameel, L. & Neuvonen, A. 2016. Utopian jälkeen: vaihtoehtoisia tulevaisuusvisioita kirjallisuudessa ja kaupunkistrategioissa. Terra 128:4, 215–220.

Anderson, J. & Saunders, A. 2015. Relational literary geographies: Co-producing page and place. Literary Geographies 1:2.

Balasopoulos, A. 2006. Anti-utopia and dystopia: Rethinking the generic field. School of Fine Arts. 59–67.

Bell, D. 2005. Variations on the rural idyll. Teoksessa Woods, M. (ed.). Rural geography: Processes, responses and experiences in rural restructuring. Sage. 149–160.

Boland, T. 2008. Critique as imitative rivalry: George Orwell as political anthropologist. International Political Anthropology 1:1, 177–91.

Brosseau, M. 1994. Geography's literature. Progress in Human Geography 18:3, 333–353.
Browne, K. 2011. Beyond rural idylls: Imperfect lesbian utopias at Michigan Womyn's music festival. Journal of Rural Studies 27, 13–23. http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2010.08.001
Claeys, G. 2016. Dystopia: A natural history. Oxford University Press.
Curry, P. 2004. Defending Middle-earth: Tolkien: Myth and modernity. Houghton Mifflin Company.
Eriksson, K. 2015. Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu. Teoksessa Eriksson, K. (toim.). Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Gaudeamus. 7–24.
Erlandsen, M. & Svendsen, G. L. H. 2023. 'Getting along' or 'getting ahead'? How urban-to-rural newcomers employed at Danfoss in south Denmark build bridging, bonding and linking social capital. Journal of Rural Studies 97, 202–213. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.12.019.
Frost, L. 2006. Huxley's feelies: The cinema of sensation in "Brave New World". Twentieth Century Literature 52:4, 443–473.
Gheran, N. 2018. The evil city: Geographical space in George Orwell's 1984 and Aldous Huxley's Brave New World. Teoksessa Rehling, P. & Bouet, E. (eds.). Monstrous Reflection. Brill. 89–100.
Goodey, B. 1970. Mapping the Utopia. Geographical Review 60:1, 15–30.
Harrington, J. 1656/1994. James Harrington and The Commonwealth of Oceana, 1656. Stanford University Press.
Harvey, D. 2000. Spaces of hope. University of California Press.
Hjort, E. 2023. Marginalisation through the eyes of the othered: Young adults choosing to live in rural Northern Sweden. Journal of Rural Studies 97, 601–609. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.01.011
Huxley, A. 1931/2002. Brave new world. IDHP.
Hytönen, V. 2021. Suomalainen utopia: Eli kuinka kaksi miekkosta istui taivaanrannassa ja puhui. Enostone.
Hyyryläinen, T. & Ryynänen T. 2018. Maaseutukuvat ja -mielikuvat maaseudun kehittämisessä. Maaseudun uusi aika 26:2–3, 24–38.
Hyyryläinen, T. 2021. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus tutkimuskohteena. Maaseutututkimus 29, 13–32 https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.112885.
Hyyryläinen, T. & Schmidt-Thomé, K. 2021. Maaseudun ja kaupungin elävä suhde. Maaseutututkimus 29:3, 7–11. https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.112884.
Hyyryläinen, T., Katajamäki, H., Piispanen, S. & Rouhiainen, V. 2011. Neoendogeenisen maaseutupolitiikan ilmeneminen kylätoiminnassa. Maaseudun Uusi Aika 19:2, 20–38.
Hämeenaho, P. 2012. Naapuriapu maaseudulla. Teoksessa Kattilakoski, M., Kilpeläinen, A. & Peltomäki, P. (toim.). Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. 96–108.
Ingle, S. 1979. Socialist thought in imaginative literature. Macmillan.
Itkonen-Kaila, M. 1998. Thomas More ja hänen utopiansa. Teoksessa Itkonen-Kaila, M. (toim.). Utopia, Thomas More. WSOY. 7–21.
Jameson, F. 2005. Archaeologies of the future: The desire called utopia and other science fiction. Verso.

Jones, S. R. 2001. Thomas More's Utopia and medieval London. Cambridge University Press.

Joutsivuo, T. & Kekäläinen, M. 2005. Kaupunki historian kuvastimessa antiikista 1900-luvun alkuun. Teoksessa Joutsivuo, T. & Kekäläinen, M. (toim.). Kaupunkikuvia ajassa. SKS Historiallinen Arkisto. 9–24.

Kanner, A. & Hyyryläinen, T. 2021. Maaseutu-sanan semanttinen käänne ja merkityksen muotoutuminen. Maaseutututkimus 29, 33–65. https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.112887

Katajamäki, H. & Kaikkonen, R. 1991. Maaseudun kolmas tie. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Korver, W. G. 2019. The ecophilosophy of J. R. R. Tolkien: Rural, urban, and wilderness roads to conscientious living and environmental guardianship. Oklahoma State University.

Koskela, H. 1994. Tilan voima ja paikan henki: Yhteiskuntateoria ja humanismi uudessa aluemaantieteessä. Helsingin yliopisto.

Kumar, K. 2003. Aspects of Western utopian tradition. History of Human Sciences 16:1, 63–67. https://doi.org/10.1177/0952695103016001006.

Lahtinen, M. 2002. Matkoja Utopiaan. Otava.

Lahtinen, M. 2017. Utopiat ja niiden vastakuvat. Futura 36:1, 5–13.

Lakkala, K. 2014. Utopia tänään: yhteiskunnallisen mielikuvituksen metodologiaa. Kampus Kustannus.

Lakkala, K. 2017. Utopiat yhteiskunnallisen mielikuvituksen metodologiana. Futura 36:1, 14–21.

Lehtonen, O. & Kotavaara, O. 2021. Havaintoja ihmisten liikkuvuudesta ja nettomuuttoliikkeestä koronapandemian aikana. Maaseutututkimus 29:1, 32–59. https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/109034.

Lennon, A. & Berg, N. G. 2022. Alternative places for alternative people? A changing ecovillage discourse from Othered lifestyle to another rurality. Journal of Rural Studies 95, 302–315. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.09.024.

Levitas, R. 2010. The concept of utopia. Peter Lang.

Lichter, D. T. & Johnson, K. M. 2023. Urbanization and the paradox of rural population decline: Racial and regional variation. Socius 9. https://doi.org/10.1177/23780231221149896.

Loikkanen, H. A. & Laakso, S. 2016. Tiivistyvä kaupunkikehitys: tuottavuuden ja hyvinvoinnin kasvun perusta. Tehokkaan Tuotannon Tutkimussäätiö. https://www.xn—ttt-sti-9waa6p.fi/wp-content/uploads/julkaisusarja_5_kaupungistuminen_v12.pdf.

Luca, D., Terrero-Davila, J., Stein, J. & Lee, N. 2023. Progressive cities: Urban–rural polarisation of social values and economic development around the world. https://doi.org/10.1177/00420980221148388.

Luoto, I. & Karhu, M. 2018. Utopiakirjallisuus ja aluekehittämisen paradoksit. Terra 130:2, 69–81.

Luoto, I. & Virkkala, S. 2017. Paikkaperustainen aluekehittäminen strategisena ohjenuorana. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Malatzky, C. & Smith, K. 2022. Introduction to the special issue – Imagining rural futures in times of uncertainty and possibility: Progressing a transformative research agenda for rural sociology. Journal of Sociology 58:2, 133–143. https://doi.org/10.1177/1440783321107112.

Malatzky, C., Gillespie, J., Couch, D. & Cosgrave, C. 2020. Why place matters: A rurally orientated analysis of COVID-19's differential impacts. Social Sciences & Humanities Open 2:1. https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100063.

Matthewman, S. & Huppatz, K. 2020. A sociology of Covid-19. Journal of Sociology 56:4, 675–683. https://doi.org/10.1177/1440783320939416.

More, T. 2007. Utopia. Planet eBook.

Moylan, T. & Baccolini, R. 2014. Demand the impossible: Science fiction and the utopian imagination. Peter Lang.

Olwig, K. 1981. Nature's ideological landscape: Literary and geography perspective and its development and preservation on Denmark's Jutland Heat. Allen & Unwin.

Ortega, A. A. 2022. Beyond the rural–urban aporia. Dialogues in Human Geography 12:2, 223–236. https://doi.org/10.1177/20438206221102948.

Orwell, G 1949/2008. 1984. Planet eBook.

Osborne, B. S. 1988. Fact, symbol and message: Three approaches to literary landscape. Canadian Geographer 32, 267–269.

Osborne, G. R. 2006. The hermeneutical spiral: A comprehensive introduction to biblical interpretation. InterVarsity Press.

Peltoniemi, T. 2024. Paratiiseja rakentamassa: Suomalaisten utopiayhteisöjen historiaa. SKS Kirjat.

Pitkänen, K. & Strandell, A. 2018. Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. Maaseudun uusi aika 26:2–3, 6–23.

Pöllänen, I. 2018. Suomalaiselta maaseudulta transnationaalisiin sfääreihin: Modernismitutkimuksen alueellinen laajentuminen. Joutsen/Svanen 2017–2018: Kotimaisen kirjallisuudentutkimuksen vuosikirja.

Rai, A. 1990. Orwell and the politics of despair: A critical study of the writings of George Orwell. Cambridge University Press.

Rantanen, M. 2021. Monipaikkaisten asukkaiden toimijuuden representaatiot yhteiskunnallisen muutoksen välineenä. Maaseutututkimus 29:2, 131–163. https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.112890.

Rantanen, M. 2023. Monipaikkaisten asukkaiden hallinta vapaa-ajanasukas-valtaisissa kunnissa. Terra 135:3, 121–139. https://doi.org/10.30677/terra.127315.

Ridanpää, J. 2005. Kuvitteellinen pohjoinen: Maantiede, kirjallisuus ja postkoloniaalinen kritiikki. Oulun yliopisto.

Rodríguez-Pose, A. 2018. The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). Cambridge Journal of Regions, Economy and Society 11:1, 189–209. https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024.

Rosenqvist, O. 2006. Kulttuurinen käänne ja suomalainen maaseutututkimus. Terra 118:3–4, 258–262.

Sargent, L. T. 2010. Utopianism: Very short introduction. Oxford University Press.

Sargisson, L. & Sargent, L. T. 2017. Lived utopianism: Everyday life and intentional communities. Communal Societies 37:1, 1–24. https://doi.org/10.9707/0739-1250.1187.

Schmid, H. 2018. Uchronia: Designing time. Birkhäuser.
Shucksmith, M. 2018. Re-imagining the rural: From rural idyll to good countryside. Journal of Rural Studies 59, 163–172. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.07.019.
Sullivan, E. D. S. 1983. Place and no place: Examples of the ordered society in literature. Teoksessa Sullivan, E. D. S. (eds.). The Utopian vision: Seven essays on the quincentennial of Sir Thomas More. San Diego State University Press. 29–49.
Sutherland, L.-A. 2020. The 'desk-chair countryside': Affect, authenticity and the rural idyll in a farming computer game. Journal of Rural Studies 78, 350–363. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.05.002.
Tiitta, A. 1994. Harmaakiven maa. Suomen Tiedeseura.
Tuitjer, G. & Küpper, P. 2022. Local and vertical networking as drivers of innovativeness and growth in rural businesses. Journal of Rural Studies 95, 412–422. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.09.014.
Tuitjer, G. 2016. References to a rural idyll in the attitudes and self-perceptions of women in rural West Germany. Teoksessa Wiest, K. (ed.). Women and migration in rural Europe labour markets, representations and policies. 44–63.
Tyner, J. A. 2004. Self and space, resistance and discipline: a Foucauldian reading of George Orwell's 1984. Social & Cultural Geography 5:1, 129–149.
Vartiainen, P. 2016. Paikkojen hierarkia, mosaiikki ja verkosto: näkökulmia suomalaiseen aluepoliittisen keskusteluun. Teoksessa Luoto, I., Backa, P. & Kattilakoski, M. (toim.). Paikkaperusteinen yhteiskunta. Työ- ja elinkeinoministeriö. 179–191.
Välimaa, M. 2021. Erontekoja meidän ja muiden välillä: Turvapaikanhakijoihin kohdistuva vastarinta maaseudun kontekstissa. Maaseutututkimus 29:1, 6–31.
Warburton, M. 2023. Trans in Arcadia: Transgender lives in the countryside and expanding Philo's 'rural others' beyond the cis. Journal of Rural Studies 97, 115–122. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.11.014.
Waugh, P. 1985. Metafiction: The theory and practice of self-conscious fiction. Menthuen.
Willett, J. 2023. Place-based rural development: A role for complex adaptive region assemblages? Journal of Rural Studies 97, 583–590. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.01.008.
Williams, R. 1973. The country and the city. Oxford University Press.
Woods, M. 2011. Rural. Routledge.
Ödman, P. J. 2007. Tolkning, förståelse och vetande: Hermeneutik i teori och praktik. Norstedts Akademiska.